

Résumé

TROISIÈME DÉLIBÉRATION DES ETHNOLOGUES YUGOSLAVES
A ČAČAK

L'auteur fait un rapport sur la délibération des ethnologues yougoslaves à Čačak, ayant eu lieu du 4 au 6 septembre 1960. La délibération fut organisée par la Société Yougoslave d'Ethnologie, avec le concours du Musée National de Čačak. La gamme des thèmes traités dans cette délibération était très large. On discutait certaines questions théoriques concernant la science ethnologique, il était question de plusieurs résultats de recherches individuelles relatifs à quelques questions plus importantes de l'ethnologie des Slaves Méridionaux, et on n'avait pas omis, enfin, d'insérer des communications sur des questions actuelles ou bien pratiques de l'ethnologie. La conception de la délibération était, de la manière, ou l'étendue de son programme, examinée à fond, et il faut souligner que, d'après l'opinion générale des participants, la matière concrète des communications était, elle aussi, pour la plupart très soigneusement mise au point. — A côté des séances, les participants rendirent visite aux collections et à l'exposition temporaire d'art du Musée National de Čačak, et pour finir, ils prirent part à une excursion traversant le territoire du Bassin droit de la Morava Occidentale, où ils visitèrent quelques monuments choisis d'architecture, et d'espèces d'objets folkloriques dans les environs de Guča, Arilja et Ibanjica.

VII. KONGRES ZVEZE DRUŠTEV FOLKLORISTOV JUGOSLAVIJE
V MAKEDONIJI LETA 1960

Radoslav Hrovatin

Kot vsako leto so se tudi lani sešli raziskovalci ljudske kulture v Jugoslaviji s svojimi prijatelji iz tujine na običajnem delovnem zborovanju, ki ga je priredila Zveza društev folkloristov Jugoslavije v Makedoniji v dneh od 17. do 22. septembra 1960. Kongres je obsegal običajne tri sestavine: I. ogled pokrajine, kulturnih znamenitosti in nekaterih pojavov ljudskega življenja, II. delovni sestanki z referati in diskusijami in III. letni občni zbor Zveze društev folkloristov Jugoslavije.

I. Kongresna zborovanja so bila v Skopju, Tetovu, tri dni v Ohridu in pri Sv. Naumu ob Ohridskem jezeru. Medpotoma so si udeleženci ogledali tudi Gostivar, Mavrovsko jezero, Sv. Jovan Bigorski, Resen, Prespansko jezero, Bitolo, Prilep in Titov Veles. Tako je bilo mogoče dobiti vsaj delen vpogled v pokrajine v južnozahodni Makedoniji. Poleg muzejev, zgodovinskih zgradb in raznih drugih kulturnih znamenitosti so si udeleženci ogledali več nastopov z nepozabnimi izvajanci ljudskih pevcev, plesalcev in godcev. V Ohridu je pripravila M. Antonova v okviru Folklornega inštituta iz Skopja posebno razstavo makedonske tekstilne ornamentike. Vse omenjene lepote je venčalo izredno gostoljubje Makedoncev.

II. Na delovnih sestankih so bile obravnavane naslednje teme: 1. Ljudska kultura Makedonije, 2. Ljudska umetnost v luči zakonitosti družbenega razvoja, 3. Ljudski muzični instrumenti in 4. po sledovih najstarejših folklornih izročil.

1. Uvodoma je dr. K. Penušliski prebral skupen referat, ki je prikazal pregled makedonske ljudske kulture. Makedonsko ljudsko glasbo je temeljito obravnaval Z. Firfov, prikazala sta jo tudi V. Hadži Manov in V. Ni-

kolovski. O makedonskem ljudskem pesništvu in pripovedništvu ter o raznih problemih v zvezi z njima so spregovorili dr. A. Spasov, R. Polenakovičeva (»Serdar« G. Prličeva), dr. Z. Mladenović, dr. H. Peukert iz Jene (Refren v mak. ljud. liriki), dr. H. Polenaković (Biljana platno beleše) in D. Malenko. O kritiki in problematičnosti nekaterih folklorističnih dokumentov so razpravljali dr. K. Penušliski (M. Cepenkov), G. Todorovski in R. Medenica (S. I. Verković). Nekatera druga področja makedonske ljudske tradicije pa so obdelovali M. Hadži Pecova (otroške igre), Dj. Petrovičeva (puškarstvo), D. Nikoličeva (ustajniška noša) in S. Roca.

2. Vlogi ljudske umetnosti v družbenem razvoju so posvetili obsežne razprave Ž. Palčok (ljudska umetnost v luči zakonitosti družbenega razvoja), dr. N. Martinović (folklor in sodobna znanost) in dr. D. Nedeljković (nekateri bistvene zakonitosti razvoja ljudske ustvarjalnosti in zakoni družbenega razvoja), dopolnili pa so jih T. Čubelić (kako družbeni razvoj naših narodov odseva v ljudskem slovstvu), Lj. Miljković (družbeni koreni folklorne ustvarjalnosti), M. Kiralyeva (vpliv družbenega razvoja na Čigane v Vojvodini v ljudskih pesmih), arh. A. Freudenreich (odsev družbenega razvoja v ljudskem stavbarstvu Hrvatske) in dr. K. Čamilov (makedonska revolucionarna folklor). Zanimiv referat je imel dr. G. Heilfurth iz Marburga o socialnih in kulturnih problemih rudarstva, ki zadevajo tudi razvoj delovnih in delavskih pesmi. Nekateri teh referatov so bili zelo obsežni in so na zelo raznovrstne načine obravnavali to pomembno tematiko, vendar pa niso dovolj jasno izluščili nekaj osnovnih problemov za diskusijo, ki bi bila zelo potrebna, a je žal ni bilo.

3. Tema o ljudskih muzičnih instrumentih je bila uvrščena v spored kot nekaka priprava za nameravano mednarodno izdajo priročnika evropskih ljudskih muzičnih instrumentov. Za uvod je o tej problematiki spregovoril C. Rihtman, eden izmed jugoslovanskih spodbudnikov te akcije, ki je referentom že prej dal pismeno splošna navodila. Prikazani so bili razni pregledi instrumentov v Makedoniji (A. Linin), v Črni Gori (dr. J. Vukmanović) in v Bolgariji z ustrežno filmsko ilustracijo (I. Kačulev iz Sofije). Izmed godal so obravnavali gusle T. Djukić (simbolika rezbarije na guslih), M. Knežević (tužičke gusle pri petju ljudskih epov) in D. Antonijević (guslarski podmladek). Od brenkal so obdelali tamburo dr. J. Andrić, bordunske citre pa E. Kiraly in dr. R. Hrovatin. Razna pihala so obravnavali Z. Lovrenčević (edinka in dvojnica, Bjelovar), A. Gojkovičeva (srbske svirale), S. Stjepanov (frule v Pounju), D. Dević (okarina, Paraćin), I. Ivančan (istrske »šurle«), S. Zečević (zlatiborski duduk), dr. Z. Kumrova (Panova piščal, Slovenija), razne piščali z mehovi pa J. Bezić iz Zadra, dr. L. Picken iz Cambridge-a (dule iz Vzhodne Turčije) in dr. S. Peristeris iz Aten (grške dude). Otroške zvočne igre iz BiH je prikazala M. Obradović. Na razne probleme pri raziskovanju muzičnih instrumentov so opozorili Z. Markovičeva (mojster frul iz Mokrina), V. Kličkova (piščali in mehovi v obrti), R. Pejovičeva (instrumenti na freskah), T. Vujičić iz Budimpešte (srb.-hrv. instrumentalna folklor v Madžarski) in A. Nametak (petje brez instrumentov pri starejših muslimanih). Med sledečo plodno razpravo o instrumentih se je oglasil k besedi tudi dr. E. Stockmann iz Berlina, eden izmed urednikov pripravljajočega se priročnika evropskih ljudskih muzičnih instrumentov, in podal razna pojasnila.

4. Kot prispevek k stalni kongresni temi o najstarejših izročilih je spregovoril o interesantnem problemu s področja glasbe M. Vasiljević (vrste in funkcije »glasov« v srbskem ljudskem petju). O narekanju so predavali N. Knežević, dr. J. Vuković (intonacija in struktura stiha) in S. Plana (večglasje). Nekaterih drugih področij so se dotaknili D. Djordjević (N. Skobaljčić), O. Delorko (najstarejši zapisi in današnja praksa zapisovanja folklorne) in dr. G. K. Spyridakis iz Aten (ljudske legende o Aleksandru Velikem).

Nekako izven okvira napovedanih tém so bila zelo zanimiva in koristna predavanja o uporabi tambure v orkestralne in pedagoške namene (S. Jan-

ković) in o vprašanju, ali je treba v šole uvesti tudi pouk netemperirane muzike (dr. V. Zganec). Raina Kacarova-Kukudova iz Sofije je poročala o organizaciji znanstvenega dela raziskovalcev ljudske kulture v Bolgariji.

Končna diskusija je opozorila na razne probleme, med drugim na neenotno strokovno terminologijo, kar velja zlasti za glasbenike in slovstvenike na skupnih mejnih področjih raziskovanja, in predlagala ustrezne teme za prihodnje kongrese.

III. Za konec kongresa so se domači udeleženci zbrali na občnem zboru Zveze društev folkloristov Jugoslavije, na katerem so delegati šestih republiških društev izvolili za novega predsednika zveze dr. Kirila Penušliškega, profesorja filozofske fakultete v Skopju. Zelo živahna diskusija je zahtevala izboljšanje kongresnega dela. V ta namen je bila predlagana ustanovitev ustrezne komisije za izdelavo novih statotov. Predlagane so bile razne teme za prihodnjo konferenco, ki naj bi bila letos na kongresu v Srbiji. Obravnavana je bila materialna zaščita članov. Posebna pozornost je bila posvečena odnosom do Etnološkega društva Jugoslavije in ugotovljeno premajhno ustrezno prizadevanje obeh odborov. Občni zbor je vnovič izrekel priznanje makedonskim folkloristom za uspešno organiziranje kongresa in za izredno gostoljubje.

VII. kongres je imel neoficialno jubilarni značaj. Saj se je z njim zvrstilo v prirejanju skupnih sestankov folkloristov vseh šest jugoslovanskih republik. Zato je bilo ob tej priliki primerno pregledati dosežene uspehe, hkrati pa tudi ugotoviti šibkosti v delu.

V tem času so se jugoslovanski folkloristi dodobra spoznali in se na zadnjih kongresih že lotili skupnih akcij. Zanimanje za raziskovanje ljudske kulture se širi od leta do leta. Posredno so folkloristi s svojo aktivnostjo spodbudili tudi druge etnološke, da so se organizirali.

Z delom je rasla tudi kritičnost. Zelo pozitivna je bila splošna zahteva po organizacijskem in vsebinskem izboljšanju delovnih sestankov. Pri tem je prišla do izraza težnja nekaterih zastopnikov inštitutov in ustanov po sicer pravilni načrtnosti, ki pa vendarle skriva v sebi nevarnost po omejitvi, zlasti kar zadeva pritegovanje novih kadrov. Kajti delo društva mora postati vez med ožjim krogom strokovnjakov in vsemi tistimi, ki se želijo poglobljati v raziskovalno delo in tako spopolniti svoje dojetje vse raznolikosti in bogastva ljudske kulture. Na ta način se istočasno vzgajajo novi sodelavci, ki se morejo razviti v dobre raziskovalce.

Poseben problem predstavlja odnos med društvi folkloristov in etnologov. Člani obeh društev raziskujejo ljudsko kulturo in obe društvi sta pokazali sposobnost do življenja. Glede na to je treba med obema organizacijama izvesti ustrezno delitev dela. Področje raziskovanja ljudske kulture je izredno obsežno, kompleksno in zamotano. Zato se mu tudi drugod po svetu posvečajo razne organizacije iste dežele. Seveda pa je upravičenost do obstoja več organizacij podana le tedaj, ako je njih delo koordinirano na osnovi koristne in vzajemne pomoči pri prizadevanju za skupne končne cilje v raziskovanju ljudske kulture kot celote, ne pa s preziranjem ali ozkim in osebnim stremuštvom.

Résumé

LE VIIe CONGRÈS DE L'UNION DES SOCIÉTÉS DES FOLKLORISTES YOUGOSLAVES EN MACÉDOINE, EN 1960

Du 17 au 22 septembre 1960, le VIIe Congrès des folkloristes yougoslaves a eu lieu à Skopje, Tetovo et Ohrid, organisé au nom de l'Union des Sociétés des folkloristes yougoslaves, par la Société des folkloristes de Macédoine. Les communications d'inauguration présentèrent la culture populaire de la Ma-

cédoine. Figurait ensuite au programme l'art populaire, étudié par les lois de l'évolution sociale. Un très grand nombre de communications était voué aux instruments musicaux populaires, ce qui était une contribution aussi à la collaboration internationale. D'autres communications traitaient les vestiges des plus anciennes traditions folkloriques, d'autres encore étaient consacrées à des problèmes de pédagogie musicale. Le Congrès fut terminé par l'Assemblée générale de l'Union.

POSVETOVANJE O PROBLEMIH VARSTVA ETNOLOŠKIH SPOMENIKOV V ČAČKU

Fanči Sarf

Zvezni inštitut za varstvo kulturnih spomenikov v Beogradu je s sodelovanjem Narodnega muzeja v Čačku organiziral v dneh od 14. do 16. aprila leta 1960 v Čačku posvetovanje o problemih varstva etnoloških spomenikov. Posvetovanja so se udeležili konservatorji in etnologi iz zavodov za varstvo kulturnih spomenikov oziroma konservatorskih zavodov, iz etnografskih in kompleksnih muzejev, zastopniki univerz in nekaterih drugih ustanov ter organizacij. Namen posvetovanja naj bi bil kritičen pregled dosedanjega dela ter iskanje novih možnosti za uspešnejše reševanje varstva etnografskih spomenikov.

Načelna vprašanja je obravnaval predvsem uvodni referat Nadeže Pešić (Savezni inštitut za zaščito spomenika kulture, Beograd) »Problemi zaštite etnoloških spomenika«, deloma pa tudi koreferat Zagorke Marković (Etnografski muzej, Beograd) »Neka zapažanja o zaščiti pokretnih i nepokretnih etnoloških spomenika na terenu«, medtem ko nas je Djordje Tesić (Etnografski muzej, Beograd) v svojem koreferatu »O zaščiti etnoloških spomenika u Etnografskom muzeju u Beogradu« seznanil z nekaterimi problemi tehničnega oddelka imenovanega muzeja, koreferat Gordane Milovanović (isti muzej) »Način konzerviranja predmeta u Etnološkom muzeju u Beogradu« pa je vseboval konkretne podatke o načinih konserviranja in prepariranja raznih etnografskih predmetov. O konzerviranju etnografskih spomenikov je v predavanju »O metodima konzervacije pokretnih etnoloških spomenika« govoril še Mihajlo Vunjak (Savezni inštitut za zaščito spomenika kulture). Ostala predavanja so se nanašala na razne teme iz ljudske arhitekture, bolj ali manj povezane z vprašanji varstva. Arh. Aleksandar Frojdenrajh (Zagreb) je v svojem predavanju »O razvojnim linijama u narodnom graditeljstvu« pokazal na razvoj enoceličnih kamnitih bunj, ognjišč in dimnikov na območju Krasa, arh. Oliver Minić (Beograd) pa je v predavanju »Značaj spontano nastalih urbanističkih celina« podčrtal potrebe po varstvu določenih naselij v celoti. Na rešitev varstva lesenih ljudskih zgradb je pokazal arh. Mladen Fučić (Zagreb) v predavanju »Primer Velike Mlake, konture enega naših miniaturnih skansenov«. Za izhodišče izvajanj mu je bila lesena cerkev sv. Barbare v Veliki Mlaki pri Zagrebu, ki je glede na ohranjene arhitekturne in slikarske elemente pomemben kulturni spomenik. V načrtih je prikazal, kako bi omenjena cerkev po prestavitvi lesenih hiš v njeno bližino mogla biti središče muzeja na prostem. Arh. Ivan Zdravković (Savezni inštitut za zaščito spomenika kulture, Beograd) in arh. Dobrosav Pavlović (Zavod za zaščito spomenika kulture NR Srbije, Beograd) sta v predavanjih »Restavracija i adaptacija starih zgrada u Srbiji iz prve polovine 19. veka sa posebnim osvrtom na konak Gospodar Jovana Obrenovića u Čačku« in »Stanje i zaštita crkava brvnara u Srbiji« seznanila navzoče z določenim delom omenjenih ustanov. — Večino predavanj so spremljale skioptične slike. Re-